

Asia: VN /5137/2022

Työryhmän lausuntopyyntö valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta sekä valmiuslain yleisistä kehittämistarpeista

Lausunnonantajan lausunto

Huomionne valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta

Suomen Kiertovoima ry KIVO edustaa Suomen kunnallisia jätelaitoksia. Kommentoimme lausunrossamme valmiuslainsäädännön tilaa jätehuollon näkökulmasta.

Miten arvioisitte voimassa olevan valmiuslain kokonaisuutta ja toimivuutta? Mitä valmiuslaissa tulisi erityisesti kehittää?

-

Onko muita näkökulmia, joita edustamanne taho erityisesti toivoisi otettavan huomioon valmiuslain uudistamista koskevassa työssä?

Nykyisellään jätehuollossa ei ole sektorikohtaista varautumissääntelyä. Tältä osin siis jätehuoltoa koskee lähinnä vain valmiuslain 12 § mukainen varautumisvelvollisuus. KIVO katsoo, että jätehuollon asemaa kriittisenä infrastruktuurina ei ole tunnistettu riittävästi.

Jätehuolto on yhteiskunnan terveys- ja ympäristöturvallisuuden kannalta elintärkeä toiminto sekä kansalaisten perusoikeuksiin kuuluva välttämättömyyspalvelu. Yhdyskuntien orgaanisten jätteiden, erityisesti sekalaisen yhdyskuntajätteen ja erilliskerätyn biojätteen sekä jätevedenpuhdistamolietteiden keräyksen, kuljetusten ja käsittelyn keskeytyminen johtaa nopeasti laajoihin häiriöihin koko jätehuollon ja jäteveden käsittelyn toimija- ja arvoketjussa. Tämä vaarantaa siten ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin lisäksi myös terveydenhuoltopalveluiden, elintarvikehuollon, energia- ja polttoainejärjestelmän sekä kierrätysmarkkinan toimivuuden. Jätehuoltojärjestelmään kohdistuvat häiriöt lisäävät siten aina sekä suoraan että epäsuorasti edellä kuvattujen toimintojen kautta laajojen terveyttä ja ympäristöä uhkaavien vahinkojen riskiä.

Orgaanisen ja bioperäisen jätteen käsittelyssä koko käsittelyketjun tulee lähtökohtaisesti toimia katkeamattomasti, sillä poikkeustilanteissa nopeasti käyttöön otettavaa vaihtoehtoa

loppusijoitukseen kaatopaikalle tai välivarastointiin jätekeskuksissa ei ole. Orgaanisen jätteen kaatopaikkasijoitus on kielletty vuodesta 2016 ja poikkeuslupia jätekeskusten ympäristölupiin ei näiltä osin ole muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta myönnetty. Lisäksi hygienia-, terveys-, ympäristö- ja tilasyistä jätteen varastointi muutamaa päivää pidempään kotitalouksien ja yritysten jätekatoksissa tai käsittelylaitoksissa ei ole mahdollista. Näin ollen on tärkeä varmistaa, että jätteiden käsittelyn koko toimintoketju voidaan kaikissa olosuhteissa hoitaa kokonaisuudessaan asianmukaisella tavalla. Tähän kuuluu jätteen ja siitä muodostuvien käsittelyrejektien ympäristö ja terveysturvallinen käsittely, esimerkiksi termisesti, biologisesti tai loppusijoittamalla.

Jätehuoltoinfrastrukturi on monella tavoin energiasta riippuva toimiala, jonka kuitenkin tulee ympäristö- ja terveysturvallisuuden vuoksi toimia kaikissa tilanteissa. Toisaalta jätteen käsittelyn lisäksi biokaasulaitokset ja jätteenpolttolaitokset ovat osa kriittistä energiainfrastruktuuria, sillä ne tuottavat sähkön lisäksi höyryä teollisuudelle, kaukolämpöä sekä liikennebiokaasua liikenteen toimijoille. Esimerkiksi liikennebiokaasun tuotto biolaitoksen alasajon jälkeen on katkolla 5–6 kuukautta, sillä biologinen prosessi ei ole nopeasti ohjattavissa, vaan pienetkin muutokset jätesyötössä sekä sitä kautta prosessiolosuhteissa ja mikrobikannassa vaativat olosuhteiden hitaan palauttamisen optimitasolle.

Vesi-infrastruktuurin valmiuden osalta jätevedenpuhdistuksessa muodostuvan lietteen kuljetus ja käsittely ovat kriittisiä toimintoja. Häiriö jätevesilietteen kuljetuksissa ja käsittelyssä romahduttaa jätevedenpuhdistamon puhdistustuloksen ja aiheuttaa aina merkittävän terveysriskin ja ympäristön pilaantumisvaaran.

Jätteenkuljetusten osalta KIVO haluaa nostaa esiin, että varautumistoimet poikkeustilanteisiin pelkästään sopimusteknisin keinoin eivät välttämättä ole kriisitilanteessa riittäviä. On epäselvää, voidaanko kriisi/häiriötilanteessa varmistua siitä, että kaikilla alueilla on riittävä henkilöstö ja kalusto hoitaa välttämätön jätehuolto. Muun muassa biojäte ja orgaanista ainesta sisältävä sekalainen jäte voi keräämättömänä nopeasti muodostaa haju- ja terveysriskin. Lisäksi on huomioitava tiettyjen kriittisten toimintojen, kuten ruokapalveluiden ja terveydenhuollon mukaan lukien sairaaloiden, jätehuolto.

Näistä syistä KIVO katsoo, että valmiuslainsäädäntöön tulisi lisätä, kuten vesihuollossa on jo tehty, jätehuoltoon kohdistuvaa sektorikohtaista lainsäädäntöä. Jätehuolto tulisi sitoa nykyistä tiukemmin kriittistä yhdyskuntainfrastruktuuria koskevan lainsäädännön kokonaisuuteen.

Muistion mukaan "Valmiuslakityöryhmän käsityksen mukaan ministeriöiden hallinnonalansa ohjausta koskevaa sääntelyä tulisi täydentää säätämällä ministeriöille velvollisuus huolehtia toimialallaan varautumisen ohjauksesta, yhteensovittamisesta ja valvonnasta tarvittavissa määrin yhteistyössä/yhteistoiminnassa muiden ministeriöiden kanssa". KIVO tulkitsee tämän niin, että jätehuollossa tämä tarkoittaisi sitä, että ympäristöministeriöllä olisi jatkossa päävastuu jätealan varautumistyöstä. KIVO kannattaa tätä.

Laine-Ylijoki Jutta
Suomen Kiertovoima ry

Hämäläinen Timo
Suomen Kiertovoima ry